

2014. július és augusztus vasárnapjain P. Szabó Ferenc SJ *A szeretet hullámhosszán* címmel előadássorozatot tartott a Vatikáni Rádió magyar műsorában: a családdal foglalkozó októberi püspöki szinódus távlatában a személyesedés–szerelem–házasság kérdéseivel foglalkozott a keresztény antropológia és teológia szempontjai szerint.

Tartalom

1. „A test az üdvösség sarkpontja”	1
2. Állat és angyal között	5
3. A személyesedés útján.....	9
4. A szerelem/szeretet misztériuma	13
5. Boldogságkeresés és szexualitás	17
6. Földi és égi szerelem - A házasság szentsége	21
7. Házasságra készülve: tanácsok a keresztény jegyeseknek	25
8. Helyzetfelmérés	29

1. „A test az üdvösség sarkpontja”

„Caro, cardo salutis”
Tertullianus)

Mielőtt a test és szexualitás – szerelem és házasság mai valóságát a keresztény szempontból elemeznénk, és az evangéliumi eszményt bemutatnánk, a helyes *realista perszonalista* megfontolástól kell elindulnunk. Csak az antropológiai vázlat után következhet az erkölcsi-teológiai irányelvek bemutatása, amelyek központi igazságát most pár mondatban előlegezem. Mert végül a test és szexualitás – szerelem és házasság titkát – szakrális voltát a Megtestesülés misztériuma fényében szemléljük.

Caro: cardo salutis (= a 'hús/test az üdvösség sarkpontja'), mondta Tertullianus egyházatyja, hangsúlyozva a Megtestesülés valóságát. Érvelésükben ez a meg gondolás is szerepelt: amit a megtestesült Ige nem vett fel, nincs megváltva. Az emberi test iránti keresztény tisztelet első forrása tehát a *Megtestesülés misztériuma*. De az egyházatyák – Szent Pál nyomán – hivatkoznak még a test feltámadása és az Eucharisztia misztériumára is. Ugyanakkor – és ebben főleg a manicheizmusból megtért Szent Ágoston a felelős! – a testiség – szexualitás és a bűn között olyan kapcsolatot teremtenek, ami az antik (görög–római) filozófusoknál még ismeretlen volt.

Michel Foucault strukturalista filozófus monográfiái a *szexualitás történetéről* megmutatták, hogy a pogányoknál is szerepet játszott egy bizonyos fegyelem, önuralom, de az élvezet, még a magányos szexuális gyönyör is csak a keresztény érában lett erkölcsi gond. Foucault formulája szerint: a pogány *souci de soi* (önmaga gondja) helyét a keresztényeknél elfoglalta a *souçon de soi* (önmaga gyanúsítása). Vagyis a szexualitás gyanússá lett.

Itt emlékeztetek arra, hogy XVI. Benedek pápa is hivatkozik *Az Isten szeretet* kezdetű körlevelében (3. pont) – az *Érosz* és az *Agapé* viszonyát elemezve – az újpogány F. Nietzsche vádjára: „A kereszténység az Érosszal mérget itatott, nem halt ugyan bele, de rosszasággá torzult.” Most majd Ratzinger pápát követjük, aki megmutatta, hogy nem a tiltásokból kell kiindulni, amikor a test–szexualitás–szerelem misztériumáról eszmélődünk, hanem a teremtő Isten örök tervéből, örök rendeltetésünk távlatában.

Amikor tehát a szerelemről, házasságról és családról sorozatot kezdünk, legelőször az Isten képmására teremtett emberről, a férfinak és nőnek alkotott, testben élő szellemi lényről, az értelmes és szabad személyről kell eszmélődnünk.

A Megtestesülés misztériuma

Az isteni Ige, aki a megtestesüléssel magára vette az emberi állapotot minden korlátozottságával együtt (a bűnt kivéve), példát mutat arra, hogyan szenteljük meg a világot. „*Voluit mundum consecrare...*”, meg akarta szentelni a világot, olvassuk a régi karácsonyi martyrológiumban.

Az a tény, hogy az isteni Ige felvette az emberi testet és közöttünk lakozott, új jelentést adott testben való egzisztenciánknak. Szépen tanítja ezt a Zsinat: „Az ember misztériuma csak a megtestesült Ige misztériumában világosodik meg igazán... Ő a láthatatlan Isten képmása’ (Kol 1,15), Ő a tökéletes ember, aki visszaadta Ádám leszármazottainak az első bűn óta eltorzult Isten-képmásoknak Istenhez való hasonlóságukat. Az emberi természet bennünk is roppant méltóságra emelkedett azzal, hogy Krisztus azt magára öltötte, anélkül, hogy megsemmisítette volna. Igen, Ő az Isten Fia, valamiképpen minden emberrel egyesült, amikor testté lett. Emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkozott, emberi akarattal cselekedett, és emberi szívvel szeretett, Szűz Máriától született, így valóban egy lett közülünk: mindenben hasonló lett hozzánk, a bűnt kivéve” (*Gaudium et Spes* 22; vö. II. János Pál, *Redemptor hominis* 13).

A világ megszentelése

Ma, a szekularizálódás idején anakronisztikusnak hangzik, ha valaki a világ megszenteléséről vagy a földi valóságok – a test, a szerelem, a játék, a sport, a szórakozás, a szabadidő, a technika, a munka stb. – megszenteléséről beszél. Pedig ez a feladatunk, csak helyesen kell értenünk a megszentelést.

Nem szakralizálásról van szó, ami azt jelentené, hogy a lét és az élet bizonyos területeit kivonjuk a „profán” használatból, hogy Istennek szenteljük. A Zsinat elismerte a világ, a természet és általában az evilági valóságok (tudomány, gazdaság, kultúra) jogos autonómiáját. A „világi” világ követelése jogos, hiszen a Teremtő, amikor létrehozta a világot és a dolgokat, illetve megadta mindennek a saját törvényszerűségét, azt akarta, hogy ezek a valóságok önállóak legyenek. A transzcendens (= teremtő) okság nem azt jelenti, hogy Isten állandóan belenyúl a világ folyásába, hanem a „felfejlődő” és önmagát állandóan túlszárnyaló világ és benne az ember, Istentől függve (a létben, tehát a Létforrásból merítve az állandó teremtés folyamán) önnönmaga teszi magát önmagává. Teilhard de Chardin tömör kifejezése szerint: „*Dieu fait se faire les choses*”, Isten „teremtőkké”, cselekvőkké teszi a dolgokat és az embert, nem helyettük cselekszik.

A filozófia (teremtésből folyó) megfontolásait ki kell egészítenünk a krisztusi megváltás (üdvösség) távlatával. Ténylegesen olyan világban élünk, amelyet Isten Krisztusért és a mi megistenülésünkért teremtett: minden Krisztushoz van rendelve, a bűnbeesés után is minden az üdvösség „szférájába” tartozik – rendeltetésénél fogva. A világ az üdvösség drámájának színtere, s majd követi az embert a test feltámadásakor, a megdicsőülésben, ahogy Szent Pál hirdeti a Római levél 8. és a Korintusi levél 15. fejezetében. A *Gaudium et Spes* kezdetű zsinati konstitúció leszögezi: „A keresztények ne gondolják azt, hogy az emberek leleményességéből és erejéből született alkotások szemben állnak Isten hatalmával, vagy azt, hogy az eszes teremtmény mintegy vetélytársa a Teremtőnek. Éppen ellenkezőleg: meggyőződésünk, hogy az emberiség sikere Isten nagyságát mutatja és az ő titokzatos elgondolásainak a gyümölcse. Minél nagyobbra nő azonban az ember hatalma, annál szélesebb körre terjed ki az egyének és közösségek felelőssége. Kitűnik mindebből, hogy a krisztusi üzenet nem vonja el az embereket a világ építésétől, nem teszi őket közönyöské sorstársaik iránt, éppen ellenkezőleg: még szigorúbban kötelezi őket, hogy a világ javára munkálkodjanak.”

A keresztény ember evilági tevékenységét dialektikus feszültség jellemzi. A hívő tudja, hogy Isten országának uralma csak a világ végén valósul meg teljesen, és az új világ Isten ajándéka, a teremtő Lélek műve lesz. Ugyanakkor azt is tudja, hogy Jézus Krisztussal, a megtestesült Igével, már megkezdődött az Ország, „Isten uralma”: Krisztus feltámadása után Lelkével ebben a világban működik, összegyűjti a kiválasztottakat, tehát az emberek „spiritualizálásával”, az igazság, igazságosság és szeretet birodalmának kiterjedésével már kibontakozóban van az Ország. Ennek „helye”, „környezete”, erőtere az Egyház. Ez az „isteni miliő”, vagyis az Istennek önmagukat átadó és testvéreiket szerető hívők közössége. Szent Pál szerint ez Krisztus Teste. Az Egyház – látható és misztikus valóságával – nem azonos Isten országával; annak csak csírája. *Gratia est semen gloriae*, a kegyelmi élet a dicsőség magva, ismételtették az egyházatyák.

Istenre hagyatkozunk, de nem hagyjuk fatálisan a világot saját folyására. Ha már mindent megtettünk a betegség kiküszöbölésére, az igazságtalanság megszüntetésére, akkor – erőfeszítésünk maximumán – Istenre „hagyatkozunk”. Nélküle semmit sem tehetünk; Ő adja a növekedést, Ő „konszekrálja”, változtatja át az általunk előkészített „ostyát”, a humanizált világot.

2. Állat és angyal között

„Az ember se állat, se angyal, a baj ott van, hogy aki angyalt majmol, állattá alakul”. B. Pascal híres mondását sokat kommentálták, főleg azok, akik – joggal – a hajdani keresztény (kissé janzenista, puritán) szexuális erkölcsi felfogást és annak gyakorlatát bírálták – akár egyháziak, akár világiak viszonylatában.

Napjainkban, az utolsó fél évszázadban – az ún. „nyugati világban” – az ellenkező végletbe estek, főleg az újabb nemzedékek: egyre inkább a szexuális szabadosság, a házasság nélküli együttélés, illetve a házasságok és a családok szétesése tapasztalható. (Nem is szólva most a „gay-kultúra” és a „gender-teória” terjedéséről.)

Krisztus tanítványai számára egészen csak az tiszta, akinek szándéka, szíve is tiszta. A keresztény, mint mindenben, itt is Isten akaratát keresi, Isten jelenlétében jár el, a lélek szerint él. A testet a Szentlélek templomának tekinti, a szexualitást relativizálja, miként minden más földi valóságot. Várja a test feltámadását és az örök életet. A keresztény tehát nem bálványozza a testi élvezeteket: nem istene a has vagy a szex; hiszen: „Isten országa: ... igazságosság, béke és öröm a Szentlélekben” (Róm 14,17).

Testben való létünk

II. János Pált idézem (*Familiaris consortio*, 1982): „A nemiség, mely által a férfi és a nő a házastársakra jellemző cselekedetekkel kölcsönösen odaadják magukat egymásnak, egyáltalán nem biológiai tény csupán, hanem az emberi személy legbensőbb magvát érintő valóság.” Testünk megmutatja nekünk, hogy kik vagyunk, és azt is, kiknek kell lennünk. Keresztény nézőpontból a férfivá és nővé teremtettségünk „szentségi” valóság: a transzcendensnek, szelleminek, sőt isteninek a testi jele. (Idézi Christopher West: *Boldogságkeresés és szexualitás. A test teológiája*. Kairosz, 2014, 20–21.)

A nemiség – amely mindig mindenkit meghatároz – vagy inkább: a nemileg meghatározott test a személy kifejezése a világban, a „nyelvezet” a másokkal való kapcsolatban: az arc, a testmozgás, a férfi és a nő megjelenése „beszédese”, nem is szólva a szerelem különböző, komplementáris nyelvezetéről. Nem pusztán a szexuális kapcsolatok (szerelem/házasság), illetve a családi és rokonsági viszonyok, hanem egyáltalán pszichénk, magatartásunk, örömeink és fájdalmaink, az életkorok, az öregedés, a társadalmi élet számos szokása és „rituáléja”, „szimbolizmusa” mind-mind különböző a férfi, illetve női egzisztenciában.

Természetesen ez áll a cölibátusban élőkre is, hiszen a szexuális kapcsolatokon túl (ami itt hiányzik), a nemiség szinte minden mozzanatban és síkon megnyilatkozik az ösztönös vágyaktól, a szerelmi vágyakon keresztül, az elfojtott vagy kielégített gyönyörig, a tekintettől és kézfogástól, a flört ezer változatán át a szublimált szexualitásig, vagy az elfojtásból eredő neurózisokig,

illetve a kiegyensúlyozott barátságig, a szolgáló szeretetig vagy a kreatív és termékeny, boldogító (házastársi) szerelemig.

Ezeknek a „hálózatoknak” rácsa mögött húzódik meg és „érvényesül” a személyi szabadság. Világos, hogy a – valláserkölcsei meggondolásoktól eltekintve is – az ember a társadalomban számtalan szokáshoz, írott és íratlan törvényhez alkalmazkodik, tabuk és elfojtások korlátozzák szabadságát, még az öröklött hajlamok, a kényszerű helyzetek többé-kevésbé determináló hatásain túl is. Az igazi szabadság a szeretetből fakad és a szeretet felé tendál; de lendületét számtalan tényező fékezi. Ezt tudatosítanunk kell, ha realisták akarunk lenni.

Valaki szellemesen így jellemezte a modern ember irrealizmusát, aki nem akarja elfogadni korlátait (végességét), és nem akar áldozatot hozni a nagyobb lelki szabadságért: „...keres, anélkül, hogy találni akarna; fogyni akar, anélkül, hogy lemondana a jó ételekről; szeretkezni akar, de gyermeket nemzeni nem; társadalomban akar élni súrlódások nélkül; atyának nevezni magát, anélkül, hogy valakinek fia lenne; próféta akar lenni minden kellemetlenség nélkül. A »koffeinmentes kávé« lehetne a jelképe”.

Mindez nem idegen témánktól, hiszen az *igazi realizmus*, vagyis a valódi emberi állapot felmérése elengedhetetlen, amikor a szerelem és a házasság valóságát és misztériumát vizsgáljuk, amely titok – hitünk szerint – végső soron az Isten és ember közötti viszonyba kapcsolódik. A hívő állapota nem tiszta szabadság, éppen mivel testben él; a végesség és a bűn korlátai között tevékenykedik (félreértés ne essék: a test nem azonos a bűn forrásával!). Vállalnunk kell az emberi állapotot, testünket, természetünket, végességünket, mindazt, amit a születéssel (teremtéssel) kaptunk, és szabadon befejezve teremtésünket kell megvalósítanunk: emberi és keresztény hivatásunkat.

Előző alkalommal megállapítottuk: A hívő ember Isten Országának a kibontakozását készíti elő a teremtés befejezésével, a világ humanizálásával: tehát azzal, hogy a testet és a szexualitást a szeretet kifejezésévé teszi. Igyekszik gyógyítani a betegséget, enyhíteni a nyomort, előmozdítani az igazságosságot és szolidaritást. Mindezt az ítélő Krisztus szavaira gondolva teszi: „Amit e legkisebb testvéreim közül egynek is tettetek, nekem tettétek.” (Mt 25–40). A fejlődés előmozdítása elválaszthatatlan az evangelizálástól, hirdetik újabban a pápák; a szeretet gyakorlati kifejezése a szolgálat, a szolidaritás és az igazság előmozdítása.

Mindezt alkalmazhatjuk a testben való egzisztenciára, a munka és pihenés, a sport és az egészségvédelem, a szexuális és a házasság különböző szempontjaira, egyszóval mindarra, ami emberibbé, szabadabbá, Isten kegyelmével szemben nyitottabbá teszi az embert. Az ember Isten képmása, ezért képes Istenre: képes párbeszédet folytatni Vele, vagyis hittel válaszolni Szavára (amely kinyilatkoztatásban fejeződik ki, de a lelkiismeret szaván keresztül is hívja); képes befogadni a feltámadt Krisztus Lelkét.

A katolikus tanítás szerint az ember belső egyensúlya az ősbűnnel megromlott: az értelem elhomályosult, az akarat rosszra hajló lett, amint a katekizmusban

tanultuk. Bármint legyen is az „eredeti” (vagy áteredő) bűn teológiai értelmezése, azt hinnünk kell, hogy a belső meghasonlottság gyökere valami ősi katasztrófa (Róm 5). Az egyensúlyt Krisztus Lelke erejében állíthatjuk helyre: a Lélek az igazság, a Lélek a szabadság és a szeretet, a belső béke és öröm forrása. A Lélek világában (emberekben) való működése révén bontakozik ki Isten országa. A keresztség bekapcsol bennünket Krisztus Testébe (az Egyházba); a bérálásban a Szentlélek felken bennünket, hogy tanúságot tegyünk a kibontakozó isteni életről. A házasság szentségében maga a szexuális kapcsolat, a házastársi aktus lesz a kölcsönös önátadás jele, a hívők számára pedig Krisztus és az Egyház szeretetkapcsolatát jeleníti meg (vö. Ef 4,21,33; Mt 1,1–12). Az Istennek szentelt szüzesség vagy megtartóztatás (cölibátus) viszont arról tanúskodik, hogy „ez a világ elmúlik” (1Kor 7,31), tehát relativizálja a szexualitást, amelynek a végső időkben, a feltámadás után már nem lesz meg a mostani közvetítő szerepe (vö. Mt 22,29–33).

Testi létünket a teremtés és a megváltás fényében kell szemlélnünk, hogy ez az új látás segítsen bennünket a helyes cselekvésben, a világ humanizálásában, a test átszellemiesítésében és „perszonalizálásában”. Mert a kegyelem az emberi személyen (a szellemi-testi lényen) keresztül hat a világra, amely az üdvösség drámájának színtere. Testemet – jó és fogyatékos „adottságaival” – elfogadom mint a Teremtő ajándékát. Szüleimet, természetemet nem én választottam, kaptam; de az adottságot a hitben Isten ajándékának tekinthetem és világban való jelenlétem, a másokkal és Istennel való kapcsolatomban „kifejezésévé”, szabadságom közvetítőjévé tehetem.

A keresztény askézishez tartozik tehát először is, hogy elfogadjuk testünket (nemünket). Testünk a gyönyör (élvezet) és a fájdalom forrása. A gyönyörkeresés (evés-ivás, szexuális élvezetek) terén igen gyakori a szélsőségesség, mértéktelenség. Természetesen szükségünk van önfegyelmre, az ösztönök fékezésére, a szenvedélyek „kanalizálására”, mederbe terelésére. A *libido* (tágabb értelemben vett szexualitás) elsőrendű energia, de nehéz „féken tartani”; aki nem hivatott a házasságra, szublimálhatja, vagyis beállíthatja szellemi célokra, tehát mások, illetve Isten szolgálatának mozgatójává – az önátadás és a szeretet kifejezésévé – avathatja. Az emberben folyton ösztönös erők, vágyak, félelmek, elfojtott agresszivitások dolgoznak. A keresztény askézis célja az, hogy az ember eljusson a szabadságra és egy bizonyos egyensúlyra a „szex” és a „szív” közötti feszültségben is, hogy megtehesse Isten akaratát. Az újpogány hedonizmus és szex-örület, illetve a másik oldalon egy bizonyos manicheizmus és janzenizmus képviselik a végleteket. „*Ni ange, ni bête*”, hangoztatta Pascal az angyal és az állat között vergődő emberről. Kétségtelen, hogy a janzenista Pascalt és már korábban egy bizonyos (puritán) protestantizmust erősen befolyásolta a meglehetősen pesszimista Szent Ágoston. A janzenista és puritán nevelés hatásait például Lisieux-i Szent Teréz életében is megfigyelhetjük. Jellemző az a bizalmas közlés, amelyet betegágyán tett nővérének: „Testem mindig zavart engem, nem jól éreztem magam benne...

egészen kis koromban már szégyenkeztem miatta.” Természetesen ez a vallomás nem vet árnyat a fiatal kármelita hősies életszentségére, aki nemcsak a tüdőbaj miatti „kisebbedést” vállalta nagy türelemmel, hanem átélte a hitellenes kísértés éjszakáját is: a „bűnösök asztalához” ült, hogy engeszteljen a hitetlenekért.

A keresztény aszkézis nem pusztá tréning, merő voluntarizmus, hanem a hit, a remény és a szeretet gyakorlása is egyben. Az „ingyenesség idején” – az eszmélődés, az ima, a barátság, a pihenés alkalmával – igyekszünk jobban megismerni önmagunkat, elfogadni „adottságainkat” (jó és kedvezőtlen jellembeli tulajdonságainkat egyaránt), vállalni az örömeket és szenvedéseket úgy, hogy egyre nagyobb szabadsággal, Isten akaratát keresve, hivatásunkat teljesítve „testet adunk hűségünknek”.

Vagyis naponta megküzdünk azért, hogy egy kicsit humanizáljuk önmagunkat és a világot. Ne a „test”, hanem a Lélek szerint járjunk, reménykedve várva „testünk megváltását”, a végső megdicsőülést (Róm 8).

3. A személyesedés útján

– Személyek találkozása arcokon keresztül –

„Állat és angyal között / vajúdik leendő létünk. / Testedtől lehetetlen / lelkedet elválasztani / miként arcodtól mosolyod.”

Egy régebbi verstöredékemet idéztem mottóul harmadik előadásomhoz. Kapcsolódva előző eszmélődésemhez – a Pascaltól idézett gondolathoz: az ember „se állat, se angyal” – a személyesedés útját világítom meg perszonalista filozófusok (G. Marcel, M. Buber, É. Levinas) és követőik (M. Zundel, X. Lacoix, H. Boulad SJ) meglátásait idézve.

Kezdem *Gabriel Marcel* (1889–1973)¹ keresztény egzisztencialista gondolkodóval. Filozófiájának kulcsfogalma az *intersubjectivité*: az alanyok/személyek *kölcsönös nyitottsága*, amely a személyesedés feltétele és a szeretet útja. Az egyén, az alany nem elszigetelt, az adott világ ölén létezik, kapcsolatba kerül a külvilággal, másokkal, és pedíg testi/szellemi mivolta révén. Az Én és az objektív valóság között ott van az én *testem*, amelyet nem úgy birtokolok, mint valami tárgyat (a test nem hulla); valós értelemben én a *testem (is) vagyok*. Marcelnél sokszor visszatér – a *lenni* és *birtokolni* fogalompár összefüggésében – ez az emberi testről vallott gondolat. Szerinte „*a testben-való-lét a metafizika központi adottsága*”.

A *Másik* (emberi lény) nem *Akárki*, valami névtelen *Az*, tehát tárgy, hanem alany, személy, aki velem együtt van, *együtt vagyunk (Mit-sein)*. Ezt a gondolatot más perszonalistáknál, például Bubernél és Levinasnál is megtaláljuk. El kell ismernem a másikat személynek: párbeszéd, „csere”, az ajándékok kicserélése révén valósul meg a *kommúnió*, a szeretetkapcsolat. Tehát csak úgy, ha az Én a másikat nem (élvezeti) tárgynak tekinti, hanem magához hasonló Személynek.

A szerelemben a másik személyt, a nőt élvezeti tárggyá lefokozó férfi-vágy önzését, a személyt birtokolni akaró szenvedélyt jól kifejezi Szabó Lőrinc ismert verse (*Semmiért Egészen*):

„...*Nem vagy enyém, míg magadé vagy: / még nem szeretsz. / Míg cserébe magadénak / szeretnél, teher is lehetsz. / Alkú, ha szent is, alkú; nékem más kell*

---

¹ Vö. Szabó Ferenc SJ: *Marcel önmagáról*. „Mai írók és gondolkodók/2”, Róma, 1988. – Gabriel Marcel agnosztikus apától és zsidó anyától született (1889). Szülei nem keresztelték meg, 1929-ben vette fel a keresztiséget. Marcelnek a szeretetről alkotott filozófiája, illetve a láthatatlan világ valósága és a halhatatlanság hite szeretteinek halála miatti fájdalmas élményeiből, illetve a szeretett lények jelenléte megtapasztalásából bontakozott ki. Túljutva bizonyos spiritiszta tapasztalatokon eljutott a keresztény hitre. Filozófiájának középpontjába került az emberi személyek *kommúniója* (szeretetkapcsolata), a szeretet, amely legyőzi a halált.

már: Semmiért Egészen! / Két önzés titkos párbaja minden egyéb, / én többet kérek: azt, hogy sorsomnak alkatrésze légy...”

Aki igazán szeret, nem azt várja, hogy a másik teljesen odaadja magát, hogy birtokolhassa, hanem ő adja oda magát, mindenét, és azt akarja, hogy a másik legyen, minél több létet akar biztosítani neki. A szeretetben a teremtő szándék (*volonté de promotion*) nyilatkozik meg.

Az egymást igazán szeretők a kölcsönös (ön)ajándékozásban fejezik ki szerelmüket/szeretetüket. De még ez is lehet „önzés kettesben”, ha az Én és a Te közötti kapcsolat nem nyílik meg a legfőbb Te, Isten felé.

A múlt alkalommal már szóltunk az önfegyelméről. A tisztaságot gyakran teljesen negatívnak tekintik, a szerelem ellenségének. Ezt mondják: amikor kifejezni vágyunk szerelmünket, a tisztaság közbelép *nem*-jével. Igaz, állapítja meg Christopher West (*Boldogságkeresés és szexualitás. A test teológiája*. Kairosz, 2014, 167.): „a tisztaság feltétlenül magában foglal egy *nem*-et, de ez a *bujaságra* mondott *nem*, amely abszolút előfeltétele annak, hogy megtanuljunk *igent* mondani a szeretetre.” Szerzőnk, West, aki jórészt Karol Wojtyła munkáját követi, itt idézi a leendő II. János Pált: „*A tisztaságról csak a szeretet erényével kapcsolatban lehet gondolkodni.*” A tisztaságnak „az a feladata, hogy megszabadítsa a szeretetet az utilitarista (haszonleső) hozzáállástól, amelyik saját gyönyörünk céljából használandó tárgyként kezel másokat.” (Karol Wojtyła: *Szerelem és felelősség*. Kairosz, 2010, 168.)

A tisztaság által megkövetelt önfegyelem nem fojtja el, nem oltja ki az érzés tüzét, hanem az isteni élet tüzéhez, az isteni szeretet tüzéhez emeli fel. És ez teszi a tisztaságot halhatatlanság ígéretévé, a mennyország ígéretévé.

Marcel szerint: „*szeretni annyi, mint lenni*”. Egyik drámája szerint: szeretni annyi, mint azt mondani a szeretett lénynek: „Te, te nem halsz meg!” A szeretetben jelen van valami abszolút; a végtelenre tör, azt szereti a másikban, ami örök, örök létet akar biztosítani neki. Amikor az ember szeret, legyőzi a halált is: soha semmi sem veszett el véglegesen.

A szerelem/szeretet erősebb, mint a halál, valljuk az *Énekek éneke* szerelmesével. „*Mint a halál, oly erős a szerelem, / olyan a szenvedély, mint az alvilág. / Nyíla tüzes nyíl, az Úrnak lángja. / Tengernyi víz sem olthatja el a szerelmet, / egész folyamok sem tudnák elsodorni.*” (Énekek éneke 8,6–7)

Igen, igaz a szerelem/szeretet végtelen vágya. De ez a vágy, vagy inkább remény csak az abszolút Szeretetbe vetett hitben lehet bizonyosság. Emberi síkon a szeretet óhajtása, az emberi reménykedés megcsalhat. Gabriel Marcel hősének kijelentését: „*Te, te nem halsz meg!*” – csak az abszolút Szeretet, Isten mondhatja úgy, hogy teremtő szó legyen. Csak az abszolút Te-be, a szerető Istenbe vetett hit – végső soron a feltámadt Krisztusban való hit – lehet a biztos reménység forrása.

Találkozások emberi arcokon keresztül

A perszonalista filozófusok közül a litván származású zsidó filozófus, *Emmanuel Levinas* (1906–1995) világította meg legjobban (*Totalitás és végtelen*, 1961) az emberi arcok szerepét a találkozásban, Isten jelenléte megsejtését az emberi arcokban. (II. János Pál is többször idézte a talmudista szerzőt.) Levinas szerint a Végtelen a mindenkori konkrét másik személy arcán keresztül látható kapoccsá válik, bár a láthatatlan Örökkévaló Isten továbbra is láthatatlan marad. A szerző szerint a Másikkal való szemtől szembeni találkozás akkor veszélyeztetheti szabadságunkat, ha megfeledkezünk arról a konkrét viszonyról, amely e másikkal összeköt bennünket, akkor, ha képtelenek vagyunk az önbírálatra, túlságosan ragaszkodunk saját szabadságunkhoz, és a másikat csupán saját alteregónknak tartjuk, tehát képtelenek arra, hogy kilépjünk önző énkéből. Igazában itt is a szeretetről van szó.

Henri Boulad egyiptomi jezsuita idéz egy megindító történetet egy KGB-s ügynök megtéréséről (*Isten örülten szeret téged!* Szent Gellért Kiadó, 2014, 55–56). A volt ügynök, aki kegyetlenül üldözte a keresztényeket, *Bocsáss meg, Natasa* című vallomáskönyvében elmondja, hogy egy napon megpofozott egy öregasszonyt, aki anyja lehetett volna. Akkor hirtelen nagy változás játszódott le benne. A ráncos arc előtt, a ragyogó apró szemekbe nézve, amelyek szomorúan, de végtelen gyengédséggel tekintettek vissza rá, lelkében megrázkódva rádöbrent, hogy valóságos szentségtörést követett el: meggyalázta azt, ami a legszentebb a világon. Ez a megrázkódtatás indította el megtérését. Ezen arcon keresztül, amelyet eddig tárgynak tekintett, hirtelen új világ nyílt meg előtte, egy felsőbb lét lehetősége. Hirtelen átalakult tekintete: meglátta Isten arcát egy emberi arcban.

Boulad atya így folytatja (i. h. 56–57): „Az arc a *teofánia* (az isteni megnyilatkozásának) igazi helye. Annakidején villámlásra, mennydörgésre, a Sínai-hegyre és egy egész színpadi rendezésre volt szükség ahhoz, hogy felfedezzék Istent. Azt hitték, hogy Jahve csak bizonyos kiemelt helyeken mutatkozik, amelyeket szent helyeknek neveztek el. Jézus Krisztus óta tudjuk, hogy nincs többé templom, nincs többé szentély, nincs többé szakrális hely, nincs Szentek Szentje az emberen kívül. »Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, s az Isten Lelke lakik bennetek?« – mondja Szent Pál (1Kor 3,16). »Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, amit Istentől kaptatok?« (1Kor 6,19) (...) A Lélek nem lakik többé kőből épült templomban, hanem az emberben. A hit egész folyamata abban áll, hogy felfedezzük Istent az emberben. Amikor ez bekövetkezik, eljutunk az evangélium és a hit legmélyére. Semmilyen hely ezen a világon nem szentebb, mint az emberi arc.”

Maurice Zundel svájci pap is a perszonalisták sorához csatlakozik (*A csend egyedülálló mester*. Téqui–Jel, 1995, 124): „A keresztény hivatása az, hogy Isten arcává legyen. Az Egyház mi vagyunk. Öröm lesz a világban, még ma, ha mindegyikünk megpróbál a másik számára Isten arcává válni, felelősnek érezve

magát az élő evangéliumért. Az embereket nem lehet megváltani szónoklatok által, hanem csakis egy jelenlét által, és ez a jelenlét legtöbbször nem jelenhet meg számunkra másképp, mint egy emberi arcon keresztül. Legyünk üvegablakká, ahol a Nap énekel.”

4. A szerelem/szeretet misztériuma

– „Szeress, és tégy, amit akarsz” –

Az alcímnek felírt meghökkentő kijelentést Szent Ágostontól vettem: „Szeress, és tégy, amit akarsz!” Természetesen Ágoston sokat idézett kijelentése nem a szabadosságra buzdít, hiszen az igazi szeretetnek megvannak a követelményei. Olvassuk el 1Kor 13-at, a szeretet-himnusz: „A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem gőgösködik, nem tapintatlan, nem keresi a magáét. Haragra nem gerjed, a rosszat föl nem rója, nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal!” Az egyházatya nem akar mást mondani, mint a Jézus tanítását értelmező Szent Pál: „Az egész törvény ebben az egy mondatban teljeseedik be: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!”(Gal 5,13–14), és amit Szent János hirdet első levelében (4,21): „Ezt a parancsot kaptuk tőle: Aki szereti Istent, szeresse testvérét is!” Az Isten- és emberszeretet tehát minden parancs össz foglalata, a törvény teljessége. Ezt hirdette Ratzinger pápa első körlevelében és több megnyilatkozásában.

Érosz és agapé

XVI. Benedek első, *Az Isten szeretet* kezdetű enciklikájában, Szent János első levelét kommentálva (1Jn 4,10–16) megmagyarázza az *Érosz* (érzéki szeretet, szerelem), a *Philia* (baráti szeretet) és az *Agapé* (isteni szeretet) fokozatait, illetve az *Érosz* pogány és keresztény értelmezése közti különbséget. (4–6. pont.) Ratzinger pápa itt megemlíti a gúnyolódó *Nietzsche* ismert kijelentését:² „A kereszténység mérget itatott az Érosszal; nem halt ugyan bele, de bűnné torzult.” – Majd így folytatja: „Ezzel a német filozófus egy széles körben elterjedt felfogást fejezett ki. Vajon az Egyház parancsolataival és tilalmaival nem azt keseríti-e meg számunkra, ami az életben a legszebb? Vajon nem ott állít-e tilalomfákat, ahol a Teremtőtől számunkra elgondolt öröm boldogságot kínál, mintegy ízelítőt adva az isteni természetből?”

A pápa e kérdésselvetés után áttekinti az *Érosz* pogány felfogását, amely a mámor hamis istenítése volt, és rámutat arra, hogy szükség van az *Érosz* megtisztítására, megfékezésére, hiszen a részegítő, féktelen *Érosz* nem eksztázis, fölemelkedés, az isteni természetben való részesezésbe, hanem az ember letaszítása. „Így válik láthatóvá, hogy az *Érosz*nak megfékezésre, tisztulásra van szüksége annak érdekében, hogy az embernek ne pillanatnyi élvezetet, hanem a létezés magasságának bizonyos előízét ajándékozza – annak a boldogságnak az előízét, amelyre egész létünk vágyódik.”

---

² *Jenseits von Gut und Böse* IV, 168.

„Manapság sokszor testellenességgel vádolják a korábbi kereszténységet – fejtegeti még Ratzinger pápa –; ilyen hajlandóságok mindig is voltak. De a szerelemnek ez az istenítése, amit ma látunk, hazug. A »szexre« lefokozott Érosz áruvá lett, pusztá »dologgá«; megvehető és eladható, s így maga az ember válik áruvá. Valójában ez éppen nem az ember nagy igenje a testre. (...) Ezzel szemben a keresztény hit az embert mindig két összetevő egységből álló lénynek tekintette, akiben a szellem és az anyag áthatja egymást, és éppen ezáltal mindkettő új nemességet nyer. Igen, az Érosz az isteni valóságba akar bennünket ragadni, ki akar emelni önmagunkból, de éppen ezért igényli a fölemelkedés, a lemondás, a tisztulás és a gyógyulás útját.”

„A szeretet fölemelkedéséhez és belső tisztulásához hozzátartozik, hogy a szeretet már most véglegességet akar, mégpedig kettős értelemben: a kizárólagosság értelmében – »csak ez az egy ember« – és az »örökre« értelmében. Az egész létezését átfogja, minden dimenziójával együtt, az idő dimenziójában is. (...) Igen, a szeretet »eksztázis«, de nem a mámorító pillanat értelmében ekstázis, hanem úgy, hogy *állandó út a magába zárkózó énből az én szabad elajándékozására, az önátadásra*, és éppen ezáltal önmaga megtalálására, sőt Isten megtalálására. »Aki meg akarja menteni az életét, el fogja veszíteni; aki pedig elveszíti, meg fogja találni« (Lk 1,33).”

A keresztény hit nemcsak azt hirdeti, hogy *Isten Szeretet* (1Jn 4,16), hogy bensőségesen szeret bennünket, hanem a Szentírás alapján a férj és a feleség ölekezésében, a legintimebb egyesülésében megmutatkozó szeretetközösség hasonlítja Isten irántunk való szeretetét. A lelki írók, misztikus szentek ilyen értelemben értelmezték a Biblia szerelmi költeményét, az *Énekek énekét*.

A Szentírás Krisztust az Egyház Vőlegényének nevezi (Ef 5,31–32). „A szexnek az a rendeltetése, hogy a végső beteljesedés jele, megelőlegezése legyen.”

„Az érosznak nevezett gyúlékony energiának az a rendeltetése, hogy az üzemanyag legyen, amely a végtelenbe repíti rakétánkat” – írja Christopher West (24), majd megismétli könyve elején hozott szemléltető példáját: 1977-ben a NASA felbocsátotta a *Voyager 1*-et és *Voyager 2*-t. Mindkét űrhajóra rögzítettek egy-egy a „Föld hangjait” vivő hanglemezt – üzenetként a világűrbe. Zene volt rajuk, Beethoven „vágyódája” (*Sehnsucht* jelzéssel), valamint az emberi szívverés hangja. Az űrhajós üzenettel választ vártak, reméltek erre a kérdésre: mit keresünk mi, emberek, földi lények a mindenségben, mi a bennünk levő, ki nem elégtelítő *végtelen boldogságvágyunk célpontja?*

A választ a kérdésre az evangélium „jó híre” hozta meg: Krisztus meghirdette, kik a boldogok, hogyan találhatjuk meg vágyakozásunk beteljesedését.

„Szeress, és tégy amit akarsz!” (Szent Ágoston)

Az előbb – az Érosz és az Agapé viszonyának megvilágításakor – már bőven idéztem XVI. Benedek *Deus caritas est* kezdetű első körlevelét. Most még továbbra is hivatkozom Ratzinger pápa *pozitív erkölcsi tanítására*.³

XVI. Benedek. 2006. július 8-án a spanyolországi Valenciában, a Családok Világkongresszusához intézett beszédében hangsúlyozta: *a kereszténység, a katolicizmus nem tiltások halmaza, hanem pozitív választás*.⁴ „Nagyon fontos, hogy ezt újból lássuk, ugyanis ennek tudata mára szinte teljesen elveszett. Annyit lehetett arról hallani, hogy mit *nem* szabad, hogy most azt kell mondani: mi *pozitív* elképzelést akarunk javasolni. Nevezetesen azt, hogy férfi és nő egymásért lettek teremtve, és hogy *a szexualitás–erosz–agapé lépcső a szeretet dimenzióit jelöli*. Ezen az úton növekszik először a *házasság*, mint a férfi és a nő boldog és áldással teli találkozása, majd a nemzedékek folytonosságát biztosító *család*, amelyben az egyes generációk kiengesztelődnek, és amelyben a kultúrák találkozhatnak egymással. Először is tehát azt kell kiemelnünk, amit akarunk. *Másodsorban* lehet aztán megnézni, hogy miért *nem* akarunk valamit.”

Ratzinger pápa ezután kitért szexuális és házassági erkölcs néhány alapvető szempontjára: „Én azt hiszem, hogy meg kell nézni és átgondolni, hogy nem katolikus találmány az, hogy férfi és nő egymásért vannak teremtve azért, hogy az emberiség tovább éljen: ezt minden kultúra tudja. Ami az abortuszt illeti, az nem a hatodik, hanem az ötödik parancsolatba tartozik: »Ne ölj!« Ezt mint nyilvánvaló dolgot kell feltételeznünk, és mindig el kell ismételnünk: az emberi személy az anyaméhben kezdődik, és emberi személy marad utolsó leheletéig. Az embert mindig emberként kell tisztelni. De ez akkor válik világosabbá, ha előbb elmondtuk a pozitívumot.”

Remélhetőleg a családdal foglalkozó októberi szinódus is ilyen pozitív szemlélet távlatában tárgyalja meg a házasság és a család égető kérdéseit.

A zsinat tanítása a szerelemről és házasságról

Ratzinger pápa pozitív szemlélte már a II. Vatikáni zsinat tanítását tükrözi: a földi valóságok új értékelését, a szexualitás és a házasság pozitív szemléletét, amelyet hosszú viták után rögzítettek a *Gaudium et Spes* kezdetű konstitúcióban. Különösen is figyelemreméltó a 48. és 49. pont a hitvesi szerelemről és a házasságról.

A zsinati okmányt a *morálteológia két háború közötti megújulása* készítette elő. A modernizmus elítélése (1907) utáni bénultság a teológiában a két háború között lassan feloldódott; elindult a katolikus gondolkodás megújulása: a Szentírás, az egyházatyák, a liturgia visszahajolt a forrásokhoz, és integrálni

³ Bővebben a *Távlatokban* <http://www.tavlatok.hu/73rooma.htm>

⁴ Ezt a beszédét kommentálta augusztus 5-én Castel Gandolfóban német újságírók kérdéseire válaszolva.

kezdtek az új embertudományok és a perszonalizmus pozitív eredményeit. A morálteológiában is érezhető lett a megújulás, *az új, pozitív szemlélet*.⁵

A zsinat felszámolta egy bizonyos manicheizmus (vagy puritanizmus) nyomait. XI. Pius *Casti connubii* kezdetű körlevele (1930) még a házasság jogi-intézményes jellegét, a gyermeknemzést és a gyermekek nevelését helyezte előtérbe: a gyermeknemzést nevezte a házasság elsődleges céljának, és másodlagosnak tekintette a szerelmi kapcsolatot (*remedium concupiscentiae*: az érzéki vágy orvossága!).

A zsinati szöveg (GS 49) már nem említi ezt a megkülönböztetést, de azt kijelenti, hogy a házaspár nem kapcsolatainak „normális” gyümölcse a gyermek. Keresztény hitünk szerint „a szerelmet Krisztus urunk jósága a szeretet és a kegyelem külön ajándékával nemesítette meg, tette tökéletesebbé, és emelte magasabb létrendbe. (...) A szerelem a szoros értelemben vett házassági aktusban fejeződik ki és válik tökéletessé. A bizalmas és tiszta házastársi egyesülés cselekményei tehát tiszteletre méltó erkölcsi értékek, és emberhez méltóan gyakorolva azt a kölcsönös önatadást jelzik és mélyítik el, amely által örvendező és hálás lélekkel mindketten gazdagítják egymást.” (GS 49)

A következő, 50. pontban pedig ezt olvassuk: „A házasság és a hitvesi szerelem jellegéből következően utódok létrehozására és felnevelésére irányul. Kétségkívül a gyermek a házasság legszebb ajándéka, és a szülőknek igen-igen javára válik. (...) Ámde a házasságnak nemcsak az életadás a rendeltetése, hiszen épp a személyek közt létrejött felbonthatatlan szövetségnek a jellege és a gyermekek java követeli, hogy helyes módon kifejeződjék, tökéletesedjék és érlelődjék a házastársak kölcsönös szerelme.”

Ezt a zsinati szemléletet tükrözi XVI. Benedek első enciklikája és a német újságíróknak adott, fent idézett nyilatkozata is: „A kereszténység, a katolicizmus nem tiltások halmaza, hanem pozitív választás.” Az erkölcsi törvény megsértése akkor válik világosabbá, „ha előbb elmondtuk a pozitívumot”.

---

⁵ R. Guardini, E. Mersch, F. Tillmann, J. Fuchs, B. Häring nevét említem. B. Häring fontos szerepet játszott a zsinaton is. A szexuális erkölcs és a házasság új értékelése terén úttörők voltak még: D. von Hildebrand, H. Doms, L. Janssens, J. David, a zsinaton pedig Alfrink és Suenens bíboros, valamint Reuss mainzi segédpüspök.

5. Boldogságkeresés és szexualitás

Mostani előadásom címét Christopher West tavasszal magyarul is megjelent, a test teológiájáról szóló könyve címétől kölcsönöztem.⁶

West nős ember, öt gyermek apja, népszerű amerikai morálteológus, neves előadó, világiaknak és seminaristáknak is a II. János Pál nevéhez fűződő *test teológiáját* teszi hozzáférhetővé széles hallgatóság számára. Boldog családi életet él feleségével és öt gyermekével. Eszmélődéseiben nemcsak II. János Pálra, hanem XVI. Benedek – előző alkalommal általam is idézett – első enciklikájára (*Az Isten szeretet*) is gyakran hivatkozik.

A könyv a *vágyról, vágyakozásról* szól: a szexualitásban, éroszban testet öltő vágyakozásról, a Végtelen szomjazásáról, a szerelemben és a szexuális kapcsolatban feszülő boldogságkeresésről. „*Istennek a férfikként és nőkként élvezett boldogságunkért alkotott tervéről.*” Tehát örök rendeltetésünkről.

Ebben a *távlatban* – az örök célra irányítani vég nélküli vágyakozásunkban – világítja meg a helyesen értett szexuális erkölcsöt. A szerző saját tapasztalatán túl elsősorban a Szentírásból és keresztény misztikusok írásaiból merít, főleg pedig – mint említettem – II. János Pálnak *A test teológiája* című eszmélődéseiből, illetve Karol Wojtyła *Szerelem és felelősség* című merész könyvéből.

Mielőtt továbbmennék, megjegyzem: néhány évtized óta a szakirodalom a *vágy (désir), vágyakozás* fogalmát használja, amikor a szexuális életről beszél.⁷ A „vágy/vágyakozás kifejezés idealista eredetű: a csillag felé sóvárgás, várni valamit a csillagoktól.”⁸ Itt vágyakozás a szerelemre, egyesülésre, a kölcsönös önjajándékozásra. De a szerelmi vágyban ott van az ösztönös (meg)kívánás, tehát valami állatias is: a hím kívánja a nőtényt és fordítva. Isten kezdetben így teremtette az embert férfinak és nőnek, akik egy test lesznek, biztosítják a faj fenntartását. (Ter 2,24) Ugyanakkor emberi szinten a szexualitás túlszárnyalja a fajfenntartás biztosítását.

II. János Pál írja (*Familiaris consortio*, 1881, § 11) : „A fizikai önátadás hazugság lenne, ha nem lenne a teljes személyes önátadás jele és gyümölcse.” Az Éroszban benne van a sóvárgás a végtelenre. West írja: „Az emberi szexualitás végső irányultsága az emberi szív sóvárgása a végtelenre. Ezért az

---

⁶ Christopher West: *Boldogságkeresés és szexualitás. A test teológiája*. Fordította Sívó Katalin és Juhász Gábor. Kairosz, Bp., 2014, 52–53.

⁷ Lásd Xavier Lacroix tanulmányát a francia jezsuiták *Christus* című lelkeségi folyóiratában: „*Sexualité et animalité*” (*Christus* no. 241, janvier 2014, 65-71. E szerző korábbi művei: *Le corps de chair* (1992), *Le corps de l'esprit* (1999) és *Les mirages de l'amour* (1997). X. Lacroix meglátásait gyakran idézi Pére Louis OSB: *Avant le mariage*, Artège, 2012, továbbá H. Boulad SJ is: *Isten örülten szeret téged!* Szent Gellért Kiadó, Bp., 2014. A következőkben ezekre a szerzőkre is hivatkozom.

⁸ A latin *desiderium* = vágy(akozás), erre emlékeztet az ógörög csillagász, Ptolemaiosz görögből latinra fordított művének címe: *De siderum effectibus* = a csillagok hatásairól.)

emberi szexualitás az örökkévalóság jele.” (Lorenzo Albacete, fizikusból lett katolikus pap, idézi West, i. h. 23.) És még ugyanott idézi Karol Wojtyłát: „Sok-sok gyengédségre van szükség a házasságban, ebben az életközösségben, ahol nemcsak a testnek van szüksége a testre, hanem főleg egy emberi lénynek egy másik emberi lényre. (...) Az érdektelen gyengédség megmentheti a szerelmet különféle veszedelmektől, amelyek az érzékiség önzéséből és a élvezethajhászásból fakadnak.”

Most még idézem Jean Guitton katolikus filozófus (VI. Pál hajdani barátja) mélyreható szavait a házassági szerelemről és hűségről: „Az igaz, hogy a házasság a szerelem eredménye, de még igazabb, hogy a szerelem a házasság gyümölcse. A szerelem művészete egyáltalán nem a gyönyör receptjeinek összessége, ahogy ezt Ovidius, Catullus és a szabadosság mai szóvivői gondolják, hanem az a tudomány, amely megőrzi és növeli egy hosszú emberi élet folyamán az ifjúság annyira illanó szerelmét. Mert a szerelem, mint minden normális érzelem – a mély azonosság ellenére is, amelyet a hűségeskü fejez ki – állandó átalakuláson megy át.”⁹

A férfi és a nő kizárólagos, felbonthatatlan és termékeny testi-lelki kapcsolatát a Teremtő akarta. (Ter 2,24), Krisztus pedig e nagy titkot az Ő és az Egyház misztikus kapcsolatához hasonlította (Ef 5,21–32; vö. Mk 10, 6–12; 1Kor 7, 10–11). Krisztus nagy méltóságra emelte a szerelmet a házasságban: a testi kapcsolat a *kegyelmet közvetítő jel a házasság szentségében*. (Vö. *Gaudium et Spes*, 48–49.) A házaspárok együttműködnek a Teremtővel, részt vesznek a teremtés művében, amikor új emberi lényeknek adnak életet.

Megtartóztatás/szüesség – keresztény lelkiség – misztika

A szerelem/házasság keresztény szemlélete után röviden szólnunk kell egy másik állapotról: a *cölibátusról*, amelyre a katolikus papok vállalkoznak, illetve az Isten országáért vállalt *szüességről*, amelyre a szerzetesek fogadalmat tesznek – a szegénységre és az engedelmességre szóló elkötelezettség mellett.

A *megtartóztatás* (szüesség, tisztaság) gyanús a mai szekularizált, materialista társadalomban, a cölibátust szabadon választókat is egyenesen a neurózis mezejére utalják. Másrészt bizonyos lelkiségi hagyományokban (így például a keresztény szerzetességben) egészen különleges státust adtak az önként vállalt szüességnek. A 4. század egyházatyáinál elszaporodtak a szüességet magasztaló művek.

A különböző filozófiai és vallási áramlatok (judaizmus, iszlám, buddhizmus) különbözőképpen értékelik a cölibátust. A római katolikus egyház – a latin szertartásban – a papszentelés feltételének tartja a cölibátust. (A görög katolikusok női férfiakat is szentelnek.) Egyes férfiak és nők szerzetesi fogadalommal is elkötelezik magukat az Isten országáért vállalt szüességre.

---

⁹ J. Guitton: *L'Amour humain*. „Livre de Vie” 37, Paris, 1948, 96. Guitton sok érdekes példát hoz fel a világirodalomból.

Természetesen valaki más indítóokokból is lemondhat a házasságról és a szexuális életről.

A keresztény lelkiiség képviselői,¹⁰ amikor *lelki/misztikus* tapasztalataikról beszámoltak, a szerelem, sőt az erotizmus nyelvezetétől kölcsönözték a szavakat és metaforákat. Ez a szimbolizmus főleg az ószövetségi *Énekek énekére* megy vissza. De a próféták is alkalmazzák Isten és Izrael kapcsolatára, a választott nép hűtlenségének ostromozásakor. Az Újszövetség pedig – láttuk – Krisztus és az Egyház szeretetegységét érzékelteti vele, vagy az isteni Ige és az emberi természet egyesülését a Megtestesülésben.

Órigenész (3. század) az *Énekek énekét* kommentálva az Ige és a lélek, vagy az Ige és az egész Egyház egységét fejtette ki. Később is tovább él az Egyház lelkiiségi hagyományában a jegyesi misztika nyelvezete. Gondoljunk itt Avilai Szent Teréz írásaira, vagy Keresztes Szent János költeményeire.

Christopher West professzor írja: „A szentek több kommentárt írtak az *Énekek énekéhez*, ehhez a szégyenérzet nélküli erotikus költeményhez, mint a Biblia bármely másik könyvéhez. Többet, mint az evangéliumokhoz. Többet, mint Szent Pál összes leveléhez. Miért? (...) Ha az evangéliumok »az összes szent könyvek szívét alkotják« (KEK, 125, 139), akkor a misztikusok az *Énekek énekére* mint a »bibliai hit lényegére« (XVI. Benedek, *Az Isten szeretet*, 10) mutatnak rá. Itt férhetünk hozzá nagyon különleges módon az »örök nektárhoz«, és ízlelhetjük meg azt. Itt csatlakozhatunk az isteni esküvői ünnephez, a szerelmi lakomához. Itt adhatjuk át magunkat a sóvárgott elragadtatásnak és gyönyörűségnek.” (Christopher West: *Boldogságkeresés és szexualitás. A test teológiája*. Kairosz, Bp., 2014, 52–53.)

Keresztény szempontból tekintve a nemek szexuális kapcsolatában nemcsak *adottságról* van szó, hanem *feladatról* is, amelynek megvalósításában a biológiai adottságok (hormonok), az érzelmi töltések, az erotikus vágyakozás alakításában fontos szerepe van az *akaratnak*.

Xavier Thévenot írja a *Lelkiiség szótárában* (*Dictionnaire de Spiritualité*), a „szexuaitás” szócikkben:

„Az *akaratnak* van bizonyos hatalma a fantazmák, tekintetek, gesztusok, érzelmek, magatartások felett, de – ellentétben azzal, amit számos lelki író el akar hitetni – *nincs teljes hatalma!* A szexualitás annyira begyökeresedett az alany fejlődésébe, és annyira a kondicionálja az adott kulturális környezet, aszerint, hogy miként tekinti a testet, férfi és a nő kapcsolatát, hogy az akarat bizonyos *korlátokba* ütközik (a szexuális vágy) követeléseiével szemben. Számolni kell tehát több személynél bizonyos szexuális regresszióval vagy olyan ellenállhatatlan vonzalommal, ami ellenkezik az Evangélium követelményeivel, és néha azt a benyomást kelti, hogy a személy lelki küzdelme megbukott. Feledni ezt a tényt azzal a kockázattal jár, hogy az alanyt szinte a

---

¹⁰ A következőkhöz lásd: Xavier Thévenot: „Szexualité”. In *Dictionnaire de Spiritualité*, Tome XIV. „Sabbatini – System” Beauchesne, Paris, 1990, 772–787. (itt további irodalom)

megszállottságig menő beteges aszketikus küzdelembe vetjük. Sőt még talán a reménytelen beletörődés magatartásába hajszoljuk, feledve azt, hogy az életszentség nem esik szükségszerűen egybe a kényszerszorgatok és kényszercselekvések (pulzók) fölötti teljes önuralommal, hanem a személy a küzdelemben a Lélekre hagyatkozva igyekszik kiegyensúlyozottan integrálni a pulziókat, elismerve az akarat gyengeségét a szexuális vágyakkal szemben, vagyis teljesen tudatosítva az emberi végességet.”¹¹

A szexualitás fentebb említett *misztérium jellege* – a vallások tanúsága szerint – az *istenivel* kapcsolatos. Ezért a keresztény lelkiesség rámutat az emberi szexualitás és Isten megtapasztalása közti kapcsolat *kétértelműségére*. E kapcsolatok gyakran tévedéshez, sőt perverzióhoz is vezettek; egyrészt azért, mert összekeverték Istent és a szexet, vagy ellenkezőleg: teljesen szembe állították őket egymással. Másrészt az érosz, az igazi szerelem elemzésével jelentős teológiai reflexiók születtek a Szeretet-Isten létére és cselekvésére vonatkozóan, illetve a Szeretet-Isten teológiája megengedte, hogy az emberi szerelemből kiindulva közelítsék meg e misztériumot.

---

¹¹ X. Thévenot, i. h., 774–775.

6. Földi és égi szerelem - A házasság szentsége

1. Az igazi szerelem út a Szeretet-Isten felé

Már múlt alkalommal utaltam rá, hogy a keresztény lelkeségi hagyományban a jegyesi és házastársi szerelmet, egyesülést Isten és a lélek, Krisztus és az Egyház szeretetkapcsolatára alkalmazták. A Bibliában (*Énekek éneke*, próféták) használt házastársi szimbolizmus Isten és az emberiség egységére már tanúsítja, hogy az emberiség korábbi tapasztalata alkalmas volt a szakrális esemény jelzésére. A szexuális egyesülésnek *szakrális* jelentése van, *misztériumra utal*. Ugyanakkor igaz, hogy az affektivitás, a másik nemhez való (erotikus) vonzódás részesedik a jegyesi szimbolizmussal kifejezett misztikus tapasztalatban.

Mindenesetre: a szerelem/szeretet tapasztalata egyik út, *közvetítő* lehet a Szeretet-Isten misztériumának megközelítéséhez. François Varillon, amikor az Isten megismeréséről értekezik, így fejezi ki saját tapasztalatából és Paul Claudel életműve tanulmányozásából merített intuícióját:¹² „Az emberi szerelem megtapasztalás talán a leginkább alkalmas arra, hogy sugallja az Istenben megélt szeretetet. Mert ha még nagyon »természetes« is, és olyan is, hogy fenomenológiailag nem tudja leírni az ember összetevőit, ez az emberi szerelem már végső célja felé tart: már gyökerénél olyan szeretet után vágyódik, amellyel Isten szeret: képesség arra, hogy a Lélek átalakítsa, és így beteljesedhessék hivatása szerint. Igaz, csak nagyon távolról közeledik az isteni szeretet abszolút érdektelenségéhez, de – még ha önmagára hajló, önző szenvedély keveredik is belé – megkülönböztethetünk benne egy fénysugarat, amely már hajnalodása idején is az örök Napból származik. Nincs két Nap, nincs két szeretet. (...) Ezért – írja Varillon – merem arra szólítani a jegyeseket vagy házasfeleket, vagy barátaimat: hallgassák, hogyan ver a legjobban a szívük: meghallják Isten szívének dobogását.”

2. Földi és égi szerelem Claudel életművében

Az *Énekek énekétől* Keresztes Szent Jánoson át Paul Claudelig és Pierre Emmanuelig tanúi lehetünk a Férfi és a Nő szerelme *szakrális*, misztikus értelmezésének.

Paul Claudel első megtérése ismert. A fiatal kamaszköltő 1886 nyarán olvassa Rimbaud *Villanások* című bizarr, látomásos költeményeit; amelyek döntő hatást gyakorolnak rá. Ez év karácsonyán a vesperás alatt, a Notre-Dame-székesegyházban megérinti a kegyelem, innen számítjuk első megtérését, amelyről többször beszámolt versben és prózában is. De ez a megtérés még nem volt végleges. A „megtért” diplomata költőben még sokáig küzdött a pogány és a keresztény, Kínában négy évig tartott a bűnös, házasságtörő szerelem azzal az asszonnyal, akit „Rózsa” néven örökített meg műveiben. A Kínába tartó konzul

---

¹² *Isten alázata és szenvedése*. SZIT, Bp., 2002. 68–70., 95.

1900 októberében az *Ernest-Simons* hajón ismerkedik meg egy feltűnően szép, négygyermekes asszonnyal: a lengyel-skót származású Rosalie-val (Rose Vetch), akivel négy évig tart bűnös viszonya. Az *Első Óda* végén így idézi fel a találkozást: „*Ó barátnőm a hajón! / (Mert az az év volt / Amikor látni kezdtem a lombhullást és a világ tűzvészét elharapódzni...) / Te meg, barátnőm, dús szőke hajjal a tengeri szélben / Nem tudtad szorosra kontyba fűzni; szétbomlott! / Súlyos karikákban csavarodnak a tincsek a válladra, / a selymes szép hajtömeg / Szétbomolva száll szerte a holdfényben! / Mintha a csillagok maguk is hajtűfejek lennének! / És az egész világmindenség egyetlen könnyű ragyogás, / Melyet királynői hajzatként most bont szét a fésű! ...*”

A négy évig tartó drámai szerelemnek Claudel a *Partage de midi* (Déli osztozás) című páratlan színdarabjában állított emléket. A szerelmi szenvedélybe belejátszik a lelkiismeret-furdalás a házasságtörés miatt, továbbá azért is, mert Claudel első megtérése után bencés szerzetes akart lenni. Nem engedelmeskedett az isteni hívásnak. A *Déli osztozásban* az őt képviselő főhős Mesa és az (Yseut/Izoldára emlékeztető) Ysé (Rose Vetch) négy évig tartó szerelme és szakításuk a darab vége felé, *Mesa énekében* már a *Nő és Isten* közti harc megjelenítése lesz.

„*Miért? / Miért ez az asszony? Miért jelent meg hirtelen ez az asszony ezen a hajón? / Mit keresett itt közöttünk? szükségünk volt rá? / Te! Egyedül Te bennem, hirtelen az élet születésénél, / Te voltál bennem a győzelem és a látogatás és a szám és a döbbenet és a hatalom és a csoda és a hang! / És ez a másik, hittünk-e benne? hittük-e, hogy a boldogság karjaiban? / Egy napon felismertem, hogy Tiéd vagyok és hogy átadom magam, de ez szegényes volt. / De megtettem, amit tudtam, átadtam magamat, és Te nem fogadtál el, és a másik ragadott meg...*”

3. *Harc Isten és a Nő között*

(F. Varillon SJ Paul Claudelről)

Mindezt jobban megmagyarázta François Varillon, francia jezsuita, Claudel életművének egyik legjobb ismerője, aki több mint nyolc évig dolgozott Claudel *Naplójának* (*Journal I–II*) kritikai kiadásán. A következőt nyilatkozta a kétszeresen is megtért katolikus költőről egy interjúbán:¹³ „Claudel életműve gyökerénél ott van az áldozatvállaló választás: ez az ajtó szimbolizmusának megfordítása: aki belép, és aki mindent felfogat. Ez a legmélyebb alázatosság, az az alázatosság, amely azonos az elfogadással: elfogadása a valóságnak, amely nélkül a konkrét, teremtett való csak hiúság lenne. Áldozatvállaló választás tehát, amely olyan radikális magatartás, melyet nem ismernek a művészet mágusai, és ez van a claudeli dráma és költészet szívében.

¹³ François Varillon: *Beauté du monde et souffrances des hommes*. Le Centurion, Paris, 1980. 237–239; a 7. fejezet címe: *Paul Claudel ou le secret de la joie*. Az interjúkötet beszélgetéseit Charles Ehlingerrel készítette kevéssel a jezsuita író halála (1978) előtt.

És ez az *áldozat* csak akkor hiteles, ha beíródik az élő húsba. És itt lép közbe a nő. Látom, amint Claudel rajzoló betűkkel, különleges tintával bejegyzí Naplójába: »*A nő a nagy megalázó.*« Ezt néhány hónappal azután írta be, miután megalázta az a nő, akit szeretett: a *Déli osztozás* hősnője, Ysé, akivel 1900-ban a hajón találkozott; Claudel, miután néhány hétig megpróbálta a bencés életet, visszatért Kínába. Ysé a Fou-Tchéou-i konzulátusba költözött. A Nő halálosan megsértette hatalomvágyát, amely hite ellenére eltöltötte a költő lelkét. A *Déli osztozás* világosan kimondja ezt, amelyet egyébként más drámákban is sejteni lehet. (...) Látni kell a *Déli osztozás* első felvonását: – folytatja Varillon – itt Claudel üzenetet közöl, minthogy nemrég néhány hetet töltött Liguében [a bencéseknel], ahol gyakorlatilag *nem*-et mondtak neki. Visszaküldték a világi életbe. Claudel egész élete során tompa lelkiismeret-furdalást érzett, mivel nem lépett be a bencésekhez. A bénítás ereje, ahogy mondja, amely egy nő kezéből árad, megakadályozza, hogy felegyenesedjen, hogy hatalmát bizonyítsa: beleegyeznek a következő megalázásba, hogy csak az legyen, ami: egy szegény férfi egy nő karjaiban, aki képtelen ellenállni az emberiség lényeges táplálékának, amely egy nő szerelme.” A férfi a Nő rabja, ahelyett, hogy „Isten rabja lenne”.

A drámai lelki küzdelem a *földi és az égi szerelem* között szinte Claudel egész élete során tart. Részben a költői szublimálás marad megoldásnak. Claudel 1906-ban megházasodik, de a házassággal teljesen nem zárult le a „bűnös” szerelem története. Az emlékek időnként „megrohamozzák”. Előbb dühöng, gyötrődik, de idővel lecsillapodik, a megtért hívő győz a pogányon. A történethez még tudni kell, hogy a szakítás kegyetlen volt. Rose Vetch – Claudel kislányával a szíve alatt – eltűnik Európában egy harmadik férfival; férje és szeretője évekig hiába keresik. A nő távozása (1904. augusztus 1.) után még fél évig Claudel háborog, dühöng, szenved hiányától, közben a keresztényt lelkiismeret-furdalás gyötöri.

Később azonban a Gondviselés közbelépéseként értelmezi a hűtlen asszony távozását, a kényszerű szakítást. Idővel a regényíró Romain Rolland felesége Vézelay-ben befogadta Rose-t és kislányukat, Louise-t. Claudel 1940. június 14-én az asszonynak írt levelében így vallott belső drámájáról: „Az érzékek elszabadulása közepette is mindig megvolt bennem a lényeges visszautasítás, tehát Istent mindenképp elé helyeztem, és ez abszolút akarás volt. R[osalie] ezt felismerte, és szerintem nemesen, hősiiesen rászánta magát, hogy elhagyjon engem; ezért sohasem lehetek eléggé hálás neki, ezt nem tudtam volna megtenni én magam. Húsz év kellett, az a húsz év, amely a *Selyemcipő*ig [1924!] eltelt, hogy ez a kapcsolat megszakadjon, helyesebben átalakuljon. (...) Egyébként olvasta a *Selyemcipőt*. Mindegy! Isten a nagyobb, és Neki adtam örökre az elsőbbséget...”

4. A házasság szentsége

„A házasság Isten irántunk való szeretetének ikonja”

Ferenc pápa április 2-i beszédében, a szerdai kihallgatáson, a szentségekről szóló sorozta keretében, számos házaspár jelenlétében a házasság szentségét mutatta be: „*A házasság Isten irántunk való szeretetének ikonja*” címmel.

Idézem Ferenc pápát: „Amikor egy férfi és egy nő a házasság szentségét megköti, Isten mintegy »tükröződik« bennük, beléjük nyomja vonásait, szeretete kitörölhetetlen jegyét. *A házasság Isten irántunk való szeretetének ikonja*. Mert Isten maga is kommúnió: az Atya, a Fiú és a Szentlélek három Személyének szeretetközössége, akik öröktől fogva tökéletes egységbe élnek. És pontosan ez a házasság misztériuma: Isten két házastársból egyetlen létezőt alkot. A Biblia (Ter 2,24) erős kifejezést használ, amikor ezt mondja: a kettő »egy test« lesz, annyira bensőséges az egység a férfi és a nő között a házasságban. Pontosan ez a házasság misztériuma: Isten szeretete tükröződik a házaspárban, akik elhatározzák, hogy együtt élnek. (...) Szent Pál az Efezusi levélben (vö. 5,21–33) megvilágítja ezt a nagy misztériumot, amikor a házastársak kapcsolatáról írva Krisztus és az Egyház jegyesi viszonyáról beszél.” (Vö. *Gaudium et Spes* 48. és *Familiaris consortio* 56.)

Befejezésül: A vallástörténet már az ősvallásokban is felfedezte a szexualitás *szakrális* mivoltát. A *teológia* kidolgozhatja – a vallásfenomenológia adottságaiból, a szexualitás és a misztériumok kapcsolatából kiindulva – az emberi szexualitás/szerelem *közvetítő* szerepét a Szeretet-Isten (Szentháromság) misztériuma megközelítésében: tehát a férfi és a nő Istennel való kegyelmi találkozásába, sajátos istenélményébe, az imába és az imádásba is belejátszó nemiség *szakrális* szerepét.

Megismétlem F. Varillon szavait a Szeretet-Istenhez vezető igazi szerelemről. „Merem arra szólítani a jegyeseket vagy házastársakat, vagy barátaimat: hallgassák, hogyan ver a legjobban a szívük: meghallják Isten szívének dobogását.”

7. Házasságra készülve: tanácsok a keresztény jegyeseknek

Múlt alkalommal már Ferenc pápa egyik beszédét idézve szóltam a *házasság szentségéről*, amelyet ezzel a szép képpel jellemzett: „*A házasság Isten irántunk való szeretetének ikonja.*”

A katolikus tanítás szerint a férfi és a nő kizárólagos, felbonthatatlan és termékeny testi-lelki kapcsolatát a Teremtő akarta (Ter 2,24), Krisztus pedig e nagy titkot az Ő és az Egyház misztikus kapcsolatához hasonlította (Ef 5,21–32; vö. Mk 10,6–12; 1Kor 7,10–11). A testi kapcsolat maga a *jel* a *házasság szentségében*. A férfi és a nő már „nem két test, hanem egy” (vö. Mt 19,6). A házasság intézménye és a házastársi szerelem természetesen a gyermek nemzésére és nevelésre irányul. A házaspár együttműködnek a Teremtővel, részt vesznek a teremtés művében, amikor új emberi lényeknek adnak életet.

Idézem a zsinat tanítását, a *Gaudium et Spes* kezdetű konstitúció 48. pontját: „A házaspár bensőséges egysége, mint két személy kölcsönös ajándékozása és a gyermekek java megkívánja a házastársak teljes hűségét, és sürgeti felbonthatatlan egységüket. Az Úr Krisztus ezt az isteni szeretet forrásából redő, s közte és az Egyház közti egység mintájára alapított, sokarcú szeretet bensőségesen megáldotta. (...) Az igazi házastársi szerelem fölvetetik az isteni szeretetbe, s Krisztus megváltó ereje és az Egyház üdvözítő tevékenysége irányítja és gazdagítja, hogy a házastársak valóban eljussanak Istenhez, magasztos atyai és anyai hivatásukban pedig segítséget és erőt kapjanak.” A következő pont még részletezi a hitvesi szerelem szépségét és követelményeit:

„Isten Igéje többször hívja a jegyeseket és házastársakat arra, hogy a jegyességet tiszta szerelemmel, a házasságot osztatlan szeretettel éljék és gazdagítsák. (Több bibliai hivatkozás: Ter 2,22–24; Én 1,1–3; 2,16; 4,16; 5, 1, 7, 8–11; 1Kor 7,3–6; Ef 5,25–33). (...) A fiatalokat alkalmas módon és idejekorán, elsősorban éppen a családon belül, föl kell világosítani a házastársi szerelem méltóságáról, feladatáról és megéléséről, hogy a tisztaság szeretetében nevelkedve, megfelelő életkorban és erényes jegyesség után köthessenek házasságot.”

Szerelem házasság előtt: a szerelem érlelődése

A zsinat által említett eszménytől nagyon messze van a valóság. Ismerjük a mai fiatalság szexuális szabadosságát, még keresztény családok körében is. A *megtartóztatás* (szüzesség, tisztaság) gyanús a mai szekularizált, materialista társadalomban, a cölibátust szabadon választókat is egyenesen a neurózis mezejére utalják.

Itt sorozatunk egyik kényes pontjához érkeztünk, amelyet éppen csak érintünk, tíz perc alatt lehetetlen kifejteni: a személyiség és a szexualitás/szerelem érlelődéséről ejtünk néhány szót. A házasságra készülő hívő fiatalok párválasztása, szerelmük érlelődése, a testi kapcsolat lelki/szellemi

dimenzióinak felismerése és kibontakoztatása alapvető feladat, hogy a biztonságos kötődés, az igai szerelem/szeretet és hűség megvalósulhasson. Minderről Pál Ferenc atya a magyar fiataloknak hasznos és sikeres előadásokat tart, amelyek videókon láthatók és könyveiben olvashatók.

Én most egy témánkba vágó francia munkára hivatkozom, amelynek címe: Házasság előtt. Egy francia bencés, Père Louis könyve¹⁴ egyházi engedéllyel és Marc Ailler bayonne-i püspök előszavával. A fiatalok lelki vezetésében sok tapasztalattal rendelkező bencés az egyházi házasság előtt álló jegyesekhez szól: a „test nyelvezetét”, a spiritualitással áthatott szerelem mivoltát elemezve erre a kérdésre keres választ: *A jegyesek miért várjanak a házasságig a szexuális kapcsolattal?* Tudatában van annak, hogy a házasságra készülő jegyesek igen nagy többsége nem foglalkozik ezzel a kérdéssel, mert egyszerűen megoldják úgy, hogy már házasokként együtt alszanak. Ezzel szemben Louis atya idézi a *Katolikus Egyház Katekizmusát* (KEK, 2350): „a katolikus morális szerint a jegyesek arra hivatottak, hogy a tisztaságot a megtartóztatásban éljék meg. (...) Megőrzik a házasság idejére a házastársi szeretet sajátos gyengédségeinek megnyilvánulását. Kölcsönösen segítik egymást, hogy a tisztaságban növekedhessenek.”

Louis atya igyekszik igazolni ezt a várakozó felkészülést, próbatételt úgy, hogy megmutatja: elsősorban nem a morális szabályra (tiltásra) kell figyelni, hanem a *testi, szexuális kapcsolat személyes, spirituális vonatkozására, a hűség begyakorlására.* Négy szempontot, „kapcsot” jelöl meg a szilárd házasság előkészítéséhez: 1) a *lelki* (természetfeletti) kapcsolat: egymást segíteni a hit elmélyítésében és az imaéletben, mindig tiszteletben tartva a másik misztériumát saját Isten-kapcsolatában; 2) *szellemi* szintre emelt szerelem-kapcsolat: egymás mélyebb megismerése, a közös eszmény tisztázása, közös lelki/szellemi hullámhossz, a különbözőségek fokozatos áthidalása, amely a házasság előtt és után is tart: egy élet feladata (foglalkozás, kultúra, gyermekek születése és nevelése stb. kérdések); 3) a *szív* köteléke (igazi szerelem): „csere”, kölcsönös önajándékozás; 4) a *szexuális/szerelmi*-kapcsolat *testi/lelki kifejezései*: a gyengédség számtalan megnyilatkozása, a testi szerelemben is figyelem a másik személye kibontakozására, a szeretet gesztusai: a másik nem élvezeti tárgy!

Louis atya ezt az utolsó pontot jobban részletezi: nem szexológiai kurzust ad, hanem – felhasználva a Szentírás, az Egyház tanítása, a pszichológia szempontjait, valamint a *test teológiája* újabb meglátásait – jelzi a testi-szerelmi kapcsolat lehetséges *fejlődését* az eszmény felé.

A bencés atya hangsúlyozza: nem kell azt gondolni, hogy az ágyban, a testi kapcsolatban minden probléma megoldódik. A házassági előkészület hosszú *próbatétel*: egymás *türelemes*, fokozatos, kölcsönös megismerése és elfogadása. Igazában a test, a szerelem, a férfi és nő kapcsolata misztériumának kikémlelése sohasem ér véget.

---

¹⁴Père Louis OSB: *Avant le mariage*. Artège, 2012. Alcím: „Szexualitás, érzelemvilág, ima.”

Louis M. Laroche-t idézi:¹⁵ „A házasság misztériumában az intim *testi* kapcsolat tükrözi a házaspár legmélyebb *spirituális* kapcsolatának. Szépsége és sikere a férj és a feleség szeretet-kapcsolatától függ. Nem lehet mesterségesen szétválasztani a házasság különböző szintjeit. Krisztus is mindig együtt meggyógyította a lelket és a testet. Miért kellene szétválasztani a házasságban azt, amit [Isten a teremtéskor] mélyen egybekötött? Ha a két lélek egységét a szerelem, a kölcsönös önjárandékozó szeretet hatja át, hogyan válhatna el ettől az intim testi kapcsolat? Világos, hogy itt a »test« a lelki egységet fejezi ki, visszhangozza.” Louis atya hozzáfűzi: persze, óvakodni kell az általánosító leegyszerűsítéstől, mintha a szexuális kapcsolat lenne a házaspár egyetértésének „*hőmérője*”. A valóság sokkal bonyolultabb, és a test nem mindig tükrözi vissza hűségesen a szellemet. Sokszor a testi dimenzió, a szexuális élvezet olyan erős lehet, hogy elnyomja a szív, a szellem és a lélek kapcsolatait. A pillanatnyi gyönyör lehet csalóka. A jegyesek csak a házasságban ismerik meg a testi egyesülést a maga teljességében, minden dimenziójában.

Louis atya idézi itt II. János Pál beszédét, amelyet 1985. szeptember 8-án a liechtensteini Vaduzban a fiatalokhoz intézett: „A tapasztalat azt mutatja, hogy a házasság előtti szexuális kapcsolat inkább bonyolítja, ahelyett, hogy megkönnyítené a jó pár kiválasztását.”

Louis atya, amikor a jegyesség alatti gyengédség megtanulásáról beszél (37), idézi Karol Wojtyła, a leendő II. János Pál *Szerelem és felelősség* című könyvét:¹⁶ a szerző megmagyarázza, hogy a gesztus, a szó, a tekintet, a magatartás jelzi a másiknak, hogy az illető megérti a másik lelkiállapotát, hogy szívében viseli gondját-baját, hogy az megtudja együttérzését. „A gyengédség – írta Wojtyła – a másik ember megérezésének művészete: a teljes személyének, legrejtettebb lelki mozdulatainak érzékelése, mindig a másik igazi javát keresve.”

Nincs hely itt arra, hogy végig kövessük Louis atya bölcs tanácsait a házasságra készülő keresztény jegyeseknek, csupán felsorolom azokat címszavakban: egymást segíteni a tisztaság követelményeinek megtartásában; felkészülni arra, hogy a házasság „igen”-je a lehető legszabadabb legyen; az esetleges szakításnál elkerülni a mély sebek okozását; nem ugrani át a szükséges magány periódusait; a jegyesség a gyengédség begyakorlásának időszaka; a jegyesek megtartóztatása a házastársi hűség záloga; tettekkel is lehet hazudni: a szexuális egyesülés lehet hazugság, ha nem az igazi szerelem, a teljes önatadás kifejezése.

A hívők életállapotok szerint különbözőképpen valósítják meg a *tisztaságot*. A jegyeseknél ez tartózkodás a házasságig a szexuális gyönyörtől. De ez azért van, hogy a házasságban jobban szerethessék egymást a szexuális kapcsolatokban.

A szexualitás összetett kérdésében figyelni kell egy adott kor szociokulturális valóságára is. Hosszú a fejlődés a gyermekkortól a pubertáson át a viszonylag

---

¹⁵ I.m. 14. 8. jegyzet: M. Laroche: *Une seule chair, L'aventure mystique du couple*. Nouvelle Cité, 1984. 138–139.

¹⁶ *Amour et responsabilité*. Stock, 1978. 193.

kiegyensúlyozott felnőtt, érett szexualitásig. Hangsúlyozzuk: keresztény szempontból tekintve a nemek szexuális kapcsolatában nemcsak *adottságról* van szó, hanem *feladatról* is, amelynek megvalósításában a biológiai adottságok (hormonok), az érzelmi töltések, az erotikus vágyakozás alakításában fontos szerepe van az *akaratnak*.

Megismétlem egy szakember, X. Thévenot múltkor idézett figyelmeztetését: „Az akaratnak van bizonyos hatalma a fantazmák, tekintetek, gesztusok, érzelmek, magatartások felett, de – ellentétben azzal, amit számos lelki író el akar hitetni – *nincs teljes hatalma!* Az életszentség nem esik szükségszerűen egybe a kényszergondolatok és kényszereselekvések (pulzók) fölötti teljes önuralommal, hanem a személy a küzdelemben – a hívő a Szentlélekre hagyatkozva – igyekszik kiegyensúlyozottan integrálni a pulziókat, elismerve az akarat gyengeségét a szexuális vágyakkal szemben, vagyis teljesen tudatosítva az emberi végességet.”¹⁷

Végül XVI. Benedek pápával hangsúlyozzuk: hogy helyesen értsük a tisztaság jelentését, annak pozitív tartalmából kell kiindulnunk, vagyis a *szereletből*, tehát az önjándékozást kell helyesen megélni. A tisztaság olyan spirituális energia, amely megszabadítja a szerelmet az egoizmusból és az agresszivitástól. A tisztaság annak az örvendező magatartása, aki meg tudja élni az önjándékozást és felszabadult az egoizmus minden szolgaságából.

---

¹⁷ X. Thévenot: i. h., 774–775.

8. Helyzetfelmérés

A Ferenc pápa meghirdetett püspöki szinódus a *családról* két szakaszból áll: a most októberi *rendkívüli* összejeövetel elsősorban a *helyzetfelmérés* (világméretű közvélemény-kutatás) kiértékelésével foglalkozik; egy év múlva, 2015 októberében, a *rendes* püspöki szinóduson kerül sor a lelkipásztori kérdések/feladatok megvitatására. Az október 5. és 19. között megtartandó III. rendkívüli püspöki szinódus témája: *A családpasztoráció kihívásai az evangelizálás összefüggésében.* – Az I. rendkívüli szinódust 1969-ben tartották a püspöki kollegialitás témájáról, a II.-at 1985-ben a II. Vatikáni zsinat recepciójáról, tanítása gyakorlati megvalósításáról.

P. Lombardi sajtókonferenciája

Bevezetésül emlékeztetek Federico Lombardi egyik (tavaly október 10-i) sajtókonferenciájára.

Federico Lombardi SJ nagy jelentőségűnek nevezte a rendkívüli szinódus meghirdetését. A Szentatya kifejezte abbéli szándékát, hogy a világ különböző részeit képviselő püspökök részvételével mélyítsék el a család kérdéseit. Helyénvaló, hogy az Egyház együtt elmélkedjen és imádkozzon, valamint közös lelkipásztori intézkedéseket hozzon a legfontosabb témákban – mint amilyen a családpasztoráció –, a pápa és a püspökök irányításával. A rendkívüli szinódus meghirdetése világosan ebbe az irányba mutat – mondta a szóvivő.

A rendkívüli szinóduson részt vesznek: a keleti katolikus egyházak pátriárkái, nagyérsekei, *sui iuris* metropolitái, valamint az egyes országos püspöki konferenciák elnökei, a több nemzetet egybefogó püspöki konferenciák elnökei (amelyeknek nincs saját nemzeti püspöki konferenciájuk), három szerzetes a klerikusi szerzetesi intézmények képviselőjében, akiket a legfőbb szerzetesi előljárók Uniója választ meg, továbbá a Római Kúria dikasztériumainak vezetői.

Megjegyzések a közvélemény-kutatások eredményeihez

A III. rendkívüli szinódus előkészítő dokumentuma (2013) először vázolja a házasság és a család mai válságos helyzetét, külön megemlítve az utóbbi években jelentkező új tényeket, problémákat: szabad együttélések, beleértve a hasonló neműek „házasságát”, sőt gyakran ez utóbbiaknak engedik a gyermekek örökbefogadását is. De számos más súlyos helyzet/probléma lelkipásztori gondozása/megoldása is sürgető: vegyes házasságok keresztények között vagy más vallásúakkal, poligámia, egy szülő általi gyermeknevelés (válások!), kasztrendszerből eredő problémák, radikális feminizmus és a házasság intézményének megkérdőjelezése, relativista/pluralista erkölcsi felfogás a szexuális erkölcs terén, keresztényellenes törvényhozás, például a válások kimondása az abortusz engedélyezése kérdéseiben; de az egyházon belül, a hívő keresztények körében is megfogyatkozott szentségi házasság helyes megértése

és értékelése, illetve a bűnbánat szentségéhez és az Eucharisztia vételéhez való hívó járulás gyakorlata.

És itt rögtön megemlítjük az elvált és újraraházasodott, de hívő, megtért és gyakorló katolikus felek helyzetét: a szentáldozáshoz való járulás tilalmát, amely a mindjárt ismertetett felmérés eredményei között általában az első helyen áll mint sürgősen megoldandó lelkipásztori probléma. Természetesen a felmérés, megkérdezés, illetve helyzetjelentés a szinódusi atyák tájékoztatására szolgál, és maga a püspöki szinódus sem hivatott arra, hogy morálteológiai döntéseket hozzon ebben a kérdésben vagy a házassági szexuális erkölcs, például születésszabályozás normáinak újrafogalmazásában.

A szinódust előkészítő dokumentum II. része összefoglalja az *Egyház tanítását* a házasságról és a családról, idézve a Szentírás, a II. Vatikáni zsinat (*Gaudium et Spes*) és Szent II. János Pál *Familialis consortio* kezdetű dokumentuma, valamint a Katolikus Egyház Katekizmusa főbb pontjait, hangsúlyozva teremtető Isten eredeti tervének és a Jézus Krisztus által helyreállított eszmény: a szerelem, a házasság és a család szépségét.

Ehhez a II. részhez kapcsolódik a III., a helyi egyházakba szétküldött *kérdőív*, amelyből most csak ez egyes kérdéscsoportok címét idézem:

1) Mennyire ismerik a hívek a Szentírás és az egyházi dokumentumok tanítását a házasságról és a családról, mennyire fogadják el és viszik át a gyakorlatba? És az Egyházon kívüliek véleménye, kritikája?

2) Milyen helyet foglal el a természettörvény a civil törvényhozásban, intézményekben, iskolai oktatásban és akadémiai tanításban?

3) Az utolsó évtizedekben milyen tapasztalatokat gyűjtöttek a család-lelkipásztorkodásban, a házasságra való előkészítésben és az evangelizálásban? (Hit átadása, nemzedékek közötti különbség stb.)

4) Néhány nehéz házassági probléma a lelkipásztorkodásban: „élettársi”, házasság nélküli együttélés, elvált és újraraházasodottak helyzete (ezek a hívők mit várnak az Egyháztól, hogy az Eucharisztiahoz járulhassanak?), házasságok semmisségének egyházi kimondása, stb.

5) Homoszexuálisok házassága, általuk gyermekek örökbefogadása.

6) Gyermekek keresztény nevelése rendezetlen házasságok helyzetében.

7) Gyermekek vállalása, születésszabályozás *Humanae vitae* körlevél tanítása...

8) Keresztény hit a családban, mai hit-válság...

9) Egyéb kihívások, javaslatok.

A közvélemény-kutatás eredményei

I. A háromnyelvű svájci kérdőív eredményei

Kereken 25 000 válasz érkezett be. Átlagos életkor 54 év, 47 százalék férfi, 53 százalék nő; ezeknek kétharmada gyermekes. A válaszolók nagy többsége egyházi, plébániai médián keresztül kapta meg a kérdőívet. A konzultáció tehát

az Egyházhoz közel állók véleményét tükrözi (egyházi házasságot kötöttek, gyermekeiket vallásosan nevelik). Jellemzőjük, hogy ismerik az Egyház házasságra és családra vonatkozó tanítását, mégis nagyon kritikus véleménynek adtak hangot vele szemben.

A válaszolók 80 százaléka számára fontos az egyházi házasság, 97 százalék vallásos nevelést akar adni gyermekeiknek. – A hit fontos szerepet játszik a családi nevelésben, ennek jele, hogy Svájcban a keresztelesek száma nagyon magas.

De ez a nyitottság a vallás és a hit felé nem jelenti azt, hogy feltétlenül, kritika nélkül elfogadják az Egyháznak a szexualitásról, házasságról és családról szóló tanítását.

Néhány példa a svájci válaszokból

Nagy az egyetértés abban, hogy nem értik és elutasítják az Egyház hivatalos álláspontját az elvált és újrَاهázasodott felek szentségektől való eltiltásában. A katolikusok 90 százaléka azt várja az Egyháztól, hogy elismerje és megáldja az ilyen párok új házasságát. Az Egyháztól több keresztényi szeretetet és megértést várnak az elvált hívők irányában.

Különös módon a svájciak kb. 60 százaléka megértő a homoszexuálisok házassága iránt, ugyanakkor 40 százaléka határozottan elutasítja azt.

A születésszabályozásról vallott egyházi álláspontot (mesterséges születéskorlátozás tiltása) a katolikusok nagy többsége nem fogadja el; már régóta szakadék van e téren a hívő házaspárok körében az egyházi tanítás és a gyakorlat között. Egyébként ez a „szakadék” kisebb mértékben vonatkozik általában az Egyháznak a szexualitásról, szerelemről, házasságról és családról vallott tanítására. Ez sürgetővé teszi e tanítás revideálását a *család-lelkipásztorkodásban*. Fontos lenne a lényeges tanítás megkülönböztetése az aprólékos (revideálható) előírásoktól.

A svájci felmérés összegezése megállapítja: nagyon meglepő a hívők körében a konvergencia, az *egyetértés* a házasság-család kérdésköreire adott válaszokban: fiatalok és idősek, férfiak és nők, német, francia és olasz nyelvűek gyakorlatilag ugyanolyan válaszokat adtak fontos kérdésekre.

Németország – német nyelvterületek

(Stimmen der Zeit, 2014/7. Konrad Hilpert cikke)

Hasonló válaszok érkeztek a német egyházmegyékből is a kérdőívekre.

Konrad Hilpert hangsúlyozza: **szakadék** van a hivatalos egyházi tanítás és a választ adó hívő katolikusok életvitele, gyakorlata között! Külön figyelmet érdemel 20 morálteológus és pasztorálteológus professzor szakszerű válasza a vatikáni kérdésekre. Most összesítésként – leegyszerűsítve – csak néhány választ emelek ki.

A házasság előtti szexuális kapcsolatokra, a mesterséges születéskorlátozó eszközök elítélésére, az elvált és újrَاهázasodott hívők Eucharisziától való

eltiltására, valamint a homoszexuális párok „házasságának” elvetésére vonatkozó egyházi tanítást a német katolikusok élesen bírálják, e morált élettől idegennek, maradinak, túlhaladottnak minősítik, ugyanakkor a házasság szentségét, a házastársi hűség és szerelem kizárólagosságát, valamint a gyermekáldást nagyra értékelik.

A cikkíró szerint nem meglepő a közvélemény-kutatásnak ez az eredménye, hiszen az említett és más problémák már az 1968-as *Humanae vitae* kezdetű körlevél után kirobbant tekintélyi és kulturális válság és morálteológiai viták során terítéken voltak, és – legalábbis lelkipásztori szempontból – ma is megoldásra várnak. Persze egy püspöki szinódus nem oldhat meg egy csapásra morálteológiai problémákat, nem revideálhatja a katolikus szexuális tanítást, de tájékoztathatja a Tanítóhivatalt a valóságról, a hivatalos tanítás és a hívők gyakorlati élete közötti szakadékról, valamint a családlelkipásztorkodás sürgető feladatairól, és pedig megőrizve az egyházi tanítás folytonosságát.

Ferenc pápa *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításában (222–223. pontok) megfogalmazta az alapelvet az evangelizáláshoz: „Az idő a tér fölött áll.” „Elsőbbséget adni az időnek azt jelenti, hogy *inkább a folyamatok elindításával, mint a terek birtoklásával foglalkozunk.*”

FORRÁSOK:

A vatikáni előkészítő dokumentum:

http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20131105_iii-assemblea-sinodo-vescovi_fr.html

Svájci Püspökkari Konferencia dokumentuma a felmérés eredményeiről:

<http://www.eveques.ch/documents/communiqués/consultation-pastorale-familiale-resultats>

Konrad Hilpert tanulmánya: „Moral der Wahrnehmung und Bischofssynode”, in *Stimmen der Zeit* 7/Juli 2014. 448–457.

Befejezésül

Lombardi atya adásom elején idézett sajtókonferenciáján – utalva arra a dokumentumra, amelyet a freiburgi egyházmegye egyik lelkipásztori hivatala adott ki az elváltak és újránházassodottak kérdésére vonatkozóan – megjegyezte: ebben az összefüggésben zavart okozhat olyan lelkipásztori megoldások felvetése, amelyek egyes személyek vagy helyi intézmények részéről fogalmazódnak meg. Hangsúlyozni kell az egyházi közösség teljes egységben való előrehaladásának jelentőségét.

Ferenc pápa több ízben felhívta a figyelmet a család témakörének jelentőségére, különösen ami a házasságok semmissé tételét és a második házasságokat illeti. Ezt a problémát már XVI. Benedek pápa is a szívéen viselte – emlékeztetett rá maga Ferenc pápa szeptember 16-án, amikor találkozott a római papsággal. Szabad-e áldozniuk vagy sem? A kérdést nem lehet így leegyszerűsíteni, mert aki ezt teszi, az nem érti a probléma lényegét – figyelmeztet Ferenc pápa. Az

Egyház felelősségének súlyos kérdése ez, amellyel az érintett családoknak tartozik. Az Egyháznak most tennie kell valamit, hogy megoldja a házasságok semmisségének problémáját. Ez a lét valódi perifériája – jegyezte meg a pápa.